

Debatindlæg af Anders Bondo Christensen, formand for Danmarks Lærerforening, bragt i Politiken mandag 12. september 2005

Folkeskolen: Hvad kan vi bruge PISA til?

Hvilke styrker har den danske folkeskole sammenlignet med andre lande, og i hvilken grad belyser Pisa-undersøgelsen disse styrker? Det er jeg blevet bedt om at besvare på den folketingshøring, Teknologirådet i dag holder om Pisa-undersøgelserne.

Efter min vurdering kan folkeskolens styrkesider bl.a. vurderes i forhold til:

- Danmarks mulighed for at klare sig i den økonomiske konkurrence
- erhvervslivets ønsker til arbejdskraften, globaliseringens udfordringer
- den danske folkeskoles placering i internationale undersøgelser
- den enkelte elevs mulighed for uddannelse
- elevernes kreativitet og iderigdom
- samfundets sammenhængskraft
- den kommende generations engagement i den demokratiske proces
- den enkelte elevs mulighed for at forholde sig til det afgørende essentielle spørgsmål: Hvad vil jeg med mit liv?

Vælger vi at definere målsætningen om, at vi skal have verdens bedste folkeskole, ud fra at vi (som Finland) skal score bedst i PISA-undersøgelserne, har vi foretaget en klar prioritering i forhold til folkeskolens mange udfordringer.

Der er f.eks. formentlig en rimelig sandsynlighed for, at nationale obligatoriske test vil fremme muligheden for, at folkeskolen placerer sig godt i internationale sammenligninger (især hvis testenes emner ligger tæt op ad det, der testes i de internationale undersøgelser). Men det vil medføre en klar prioritering i forhold til folkeskolens udfordringer.

Internationale undersøgelser og sammenligninger er bestemt interessante, fordi de kan bruges til at stille kvalificerede spørgsmål til det enkelte lands uddannelsessystem. Undlader vi at stille disse kvalificerede spørgsmål og handler i stedet blot på den 'sandhed', som undersøgelsesresultaterne afdækker, er der en ganske alvorlig risiko for, at vi handler forkert.

Formålsparagraffen for folkeskolen rummer imidlertid en bredde, der er endnu mere omfattende, fordi den siger, at »i samarbejde med forældrene skal den fremme elevernes tilegnelse af kundskaber, færdigheder, arbejdsmetoder og udtryksformer, der medvirker til den enkelte elevs alsidige og personlige udvikling«. Traditionelt hører vi, at danske elever er glade for at gå i skole, at de er gode til at samarbejde og deltage i en demokratisk proces. Eleverne er selvstændige, gode til at finde kreative løsninger og til at sætte sig ind i nyt stof. Lærerne er engagerede, optaget af den enkelte elev, omstillingsparate og gode til at samarbejde.

Det er vel udtryk for styrkesider ved folkeskolen, men hvor ved vi det fra? I PISA-undersøgelserne er der gjort forsøg på at inddrage nogle af disse aspekter, men hvordan måler man, om en elev er god til at samarbejde eller er glad for at gå i skole? I PISA benytter man sig af elevens selvurdering. Det har imidlertid ofte ikke nogen mening og er behæftet med så mange fejlkilder, at resultaterne bliver usammenlignelige.

Det får man et ganske godt indtryk af ved at læse kapitel 7 i PISA 2003. Her får vi eksempelvis oplyst, at sammenlignet med eleverne i de andre nordiske lande føler flere danske elever sig ikke tilpas på skolen, mens færre danske elever giver udtryk for, at de andre elever ikke kan lide dem. Der er øjensynlig ikke nogen logisk sammenhæng, men vi kan blot konstatere, at sådan svarede eleverne.

Når de nævnte styrkesider alligevel er alment anerkendt også uden for landets grænser, skyldes det formentlig, at en række andre iagttagelser understøtter opfattelsen. Danske elever er engagerede og aktive i undervisningen, danske elever klarer sig overraskende godt i andre uddannelsessystemer, dansk arbejdskraft bliver i udlandet rost for de kvalifikationer, som regnes for at være folkeskolens styrkesider. Vi kan altså konstatere, at folkeskolen har en række alment anerkendte styrkesider, som ikke kan måles i et PISA-koncept, men som alligevel accepteres ud fra indikatorer, der i højere grad bygger på oplevelser i virkeligheden.

Det kan måske virke uvidenskabeligt, når 'oplevelser i virkeligheden' inddrages i forsøget på at dokumentere et skolesystems styrkesider. Spørgsmålet er imidlertid, om det netop ikke er helt nødvendigt at inddrage virkeligheden, når den mere formelle dokumentation i form af testresultater skal vurderes. I PISA var der markant forskel på drengenes og pigernes resultater i matematik i drengenes favør. Ved folkeskolens afgangsprøve er forskellen derimod helt ubetydelig - henholdsvis 0,1 og 0,2 i karaktererne i skriftlig og mundtlig matematik. Flere piger end drenge optages i øvrigt på matematisk linje i gymnasiet, og pigernes karakterer her er højere end drengenes. Det må vel være yderst relevant at inddrage disse konstateringer fra virkeligheden, når der på baggrund af PISA-resultaterne udtrykkes stor bekymring for, at pigerne halter betydeligt efter drengene i matematiske færdigheder.

Hvis jeg påstår, at en af folkeskolens styrkesider er, at de dygtige danske unge når et højt niveau i uddannelsessystemet, vil mange mene, at det er i direkte modstrid med dokumentationen fra PISA-undersøgelserne. PISA viser jo, at Danmark har forholdsvis få elever på de højeste niveauer. Min påstand underbygges imidlertid af flere indikatorer fra virkeligheden. Nyuddannede danske ingeniører er eftertragtede i mange lande. Danske elever og studerende klarer sig ofte godt i forskellige internationale konkurrencer. Danske unge er eftertragtede som arbejdskraft internationalt.

Det var eksempelvis budskabet fra erhvervsmanden Heine Askær-Jensen, koncerndirektør i Singapore gennem 25 år. I et interview i dagbladet Børsen fortalte han, at hans erfaring er, at der i danske studerende og medarbejdere er opbygget en bedre balance mellem viden, personlighed og vilje bl.a. gennem det danske uddannelsessystem og de personlige erfaringer, som folk har gjort sig i andre sammenhænge. Herved er dannet en bagage, som gør sig godt i det asiatiske forretningsmiljø.

»Jeg har på mange måder opfattet disse unge danskere som mere 'hele mennesker', hvad angår deres kompetencer, personlighed, energi og drive, som Danmark måske ikke er sig selv helt bevidst, når kritikken falder på uddannelsessystemet. Innovation kommer sjældent fra viden alene«, sagde Heine Askær-Jensen bl.a. i interviewet.

I den politiske debat hører vi ofte, at vi skal styrke de faglige kompetencer uden at svække folkeskolens styrkesider på de sociale kompetencer. Spørgsmålet er, om denne udtalelse, der nærmest får karakter af en besværgelse, er nok til at sikre de styrkesider, som de fleste mener, er i folkeskolen?

På Globaliseringsrådets møde i slutningen af august efterlyste CVU-reaktorernes formand, Harald Mikkelsen, en forklaring på, at de danske unge i ungdomsuddannelserne øjensynligt meget hurtigt indhenter det faglige efterslæb, der dokumenteres gennem PISA-undersøgelserne. Spørgsmålet var rettet til Peter Mortimore, der som bekendt var leder af den OECD-delegation, der i foråret 2004 afleverede det såkaldte OECD-review om den danske folkeskole.

Peter Mortimore blev Harald Mikkelsen svar skyldig, men gav den personlige forklaring, at det måske skyldes, at danske elever har gode læringsstrategier, at gennemsnitseleven ikke bliver betragtet som dårlig, at eleverne har stor selvtillid, og at eleverne var glade for at lære nyt. Forklaringerne lyder meget tilforladelige, men vi må konstatere, at PISA-undersøgelserne i hvert

fald ikke giver svarene. En anden mulig forklaring kunne måske være, at de danske elever har nogle faglige kompetencer, som PISA-undersøgelsen blot ikke måler. Vi har ingen mulighed for at vurdere det, bl.a. fordi kun en meget snæver kreds har kendskab til de opgaver, som eleverne er blevet bedt om at løse.

PISA-undersøgelserne belyser altså ikke alle folkeskolens styrker, eller hvorvidt folkeskolen opnår sine mål. Dermed har jeg ikke sagt, at vi ikke kan bruge PISA til noget. Vi kan bruge PISA til at blive opmærksom på nogle problemer og derefter stille kvalificerede spørgsmål til, hvordan vi kan gøre folkeskolen endnu bedre. Men grundlaget bør fortsat være folkeskolens formålsparagraf, hvor folkeskolens styrker er formuleret.